

EDUKACJA OBYWATELSKA MŁODZIEŻY

DOBRE PRAKTYKI

Fundacja Civis Polonus działa od 2004 roku. Jej celem jest rozwijanie postaw obywatelskich umożliwiających jednostkom kreowanie świata, w którym żyją. Naszym zdaniem dobre państwo, jest wspólnotą otwartych, kompetentnych, zaangażowanych obywateli. Otwarci to ludzie lubiący innych, wrażliwi, ufni, umiejący budować więzi międzyludzkie. Kompetentni obywatele, to tacy, którzy znają swoje uprawnienia, wiedzą, jak z nich korzystać. To partnerzy administracji publicznej, a nie jej petenci. Zaangażowani, czyli wierzący w to, że ich udział w życiu wspólnoty ma sens, troszczący się o jej stan oraz przyszłość, gotowi do brania odpowiedzialności za siebie i innych.

Cele te staramy się realizować, podejmując różnorodne działania wzmacniające potencjał jednostek jako obywateli. Zajmujemy się rozwijaniem kompetencji społecznych jednostek, pozwalających na współdziałanie z innymi, branie odpowiedzialności za sprawy publiczne. Pracujemy z przedstawicielami administracji publicznej, by wspólnie kreować mechanizmy udziału obywateli w procesach decyzyjnych. Tworzymy programy aktywnej edukacji obywatelskiej na poziomie szkół i gmin. Fundacja prowadzi szkolenia i doradztwo w zakresie powoływania i animowania pracy młodzieżowych rad gmin i miast.

www.civispolonus.org.pl

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	3
2. Część I – Edukacja obywatelska w społeczności lokalnej	5
1.1. Wprowadzenie	7
1.2. Młodzieżowe Rady Dzielnic	8
1.3. Program GIM. Edukacja obywatelska w działaniu	12
1.4. Małpia Gazeta	15
1.5. Młody Włocławek	18
3. Część II – Wzmacnianie tożsamości lokalnej	21
3.1. Wprowadzenie	23
3.2. Lubelszczyzna znana i nieznana. Edukacja Regionalna	24
3.3. Śladami ciekawych i nieznanych miejsc z przeszłości Chełmszczyzny	26
3.4. Wielokulturowa Wola	28
3.5. Mapa mojego wielokulturowego miasta	30
4. Część III – Edukacja globalna i europejska	33
4.1. Wprowadzenie	35
4.2. Północ dla Południa	36
4.3. Młodzi obywatele interesują się przyszłością Europy	38
5. Część IV – Szkoła jako doświadczenie edukacji obywatelskiej	41
5.1. Wprowadzenie	43
5.2. Jak myślisz? – projekt edukacji obywatelskiej	44
5.3. Szkoła – przejrzysta przestrzeń publiczna	46

1. WSTĘP

Obecnie mamy do czynienia z dynamicznym rozwojem demokracji obywatelskiej (partycypacyjnej), której jakość zależy od tego, czy jednostki odnajdują się w roli obywateli – osób zaangażowanych, współdecydujących o sprawach publicznych. Sfera publiczna rządzona logiką partycypacji wymaga od obywateli większego zaangażowania niż w przypadku demokracji reprezentacyjnej. Udział w życiu publicznym przestaje być ograniczony do cyklicznego aktu wyboru przedstawicieli, ale przejawia się w udziale w różnego typu debatach, konsultacjach, głosowaniach, inicjowaniu projektów, realizacji oddolnych inicjatyw.

Zwiększenie roli obywateli w podejmowaniu decyzji publicznych oznacza większą wartość kompetencji obywatelskich, a co za tym idzie widoczne już dowartościowanie roli edukacji obywatelskiej rozumianej jako uczenie współdziałania, debatowania, wpływania na sprawy publiczne.

W Polsce obserwowany jest problem niskiego kapitału społecznego, rozumianego jako zaangażowanie ludzi w sprawy publiczne. Przejawem takiego stanu rzeczy są niskie wskaźniki zaufania międzyludzkiego, nieduży odsetek osób działających w różnego rodzaju oddolnych inicjatywach, stowarzyszeniach, niskie czytelnictwo gazet, wreszcie niska frekwencja wyborcza. Niski kapitał społeczny oznacza, że Polacy wciąż nie odnajdują się w roli obywateli – osób zaangażowanych, współdecydujących o sprawach publicznych.

Problem ten dotyczy w poważnym stopniu ludzi młodych. Jak czytamy w raporcie CBOS, „najmniejsze zasoby kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego ma młodzież, największe – osoby czterdziesto- i pięćdziesięcioletnie: doświadczone życiowo i wciąż aktywne (także w pracy)”. (Stowarzyszeniowo-obywatelski kapitał społeczny. Komunikat z badań. Wrzesień 2008). Potwierdzają to wyniki badań dotyczące wyobrażenia młodych ludzi na temat tego, co znaczy być obywatelem¹. Polskie czternastolatki kojarzą pojęcie obywatela z tradycyjnymi atrybutami, takimi jak znajomość własnej historii, gotowość do obrony kraju czy dbanie o dobre imię ojczyzny. Gotowość służenia w armii jako cecha godnego obywatela jest wśród polskich badanych znacznie częstsza niż w przypadku ich rówieśników z krajów zachodnich. Konwencjonalne zachowania obywatelskie są dla młodzieży polskiej znacznie ważniejsze dla wyobrażenia dobrego obywatela niż w przypadku zachodnich nastolatków. Natomiast zachowania zaliczane do „skali zaangażowanego obywatelstwa”, związane z obroną praw człowieka, zainteresowaniem kwestiami ekologicznymi, udziałem w akcjach protestacyjnych, byciem członkiem oddolnych inicjatyw, są znacznie rzadziej wskazywane przez polskie nastolatki jako cechy dobrego obywatela.

Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy jest kształt edukacji obywatelskiej w polskich szkołach. Polskie nastolatki bardzo dobrze wypadają w międzynarodowych badaniach porównawczych, jeśli chodzi o teorię. Potrafią określić poprawnie rolę obywatela w demokracji, wskazać cel Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, jaka jest funkcja związków zawodowych.

Gorzej jest z praktyką. Polskie nastolatki, jak wynika z badania, znacznie słabiej są przygotowane do odbierania treści pojawiających się w dyskursie publicznym, debatowania, podejmowania inicjatyw, samodzielności.

Można zatem powiedzieć, że szkoły uczą o demokracji, natomiast nie wychowują do uczestnictwa w niej. To drugie zadanie, czyli aktywizacja obywatelska, a szczególnie zapewnienie

1 Dolata R., Kosela K., Wiłkomirska A., *Młodzi obywatele. Wyniki międzynarodowych badań młodzieży*, Warszawa 2004.

młodym ludziom przestrzeni do podejmowania działań obywatelskich i społecznych, realizowana jest obecnie w Polsce przede wszystkim przez organizacje pozarządowe. To one są twórcami, animatorami innowacyjnych projektów, dzięki którym młodzi ludzie w swoich społecznościach mogą odgrywać rolę zaangażowanych obywateli.

W niniejszej publikacji znajduje się opis kilkunastu projektów, dzięki którym młodzi ludzie mogli doświadczać bycia aktywnym obywatelem: konsultowali decyzje władz, organizowali dyskusje, prowadzili różnego rodzaju działania na rzecz swojej społeczności lokalnej.

Wybierając projekty do tej publikacji, chcieliśmy pokazać, jak różnorodna jest praca organizacji pozarządowych oraz jak ważne jest to, że NGO (Non-governmental organizations – organizacje pozarządowe), planując swoje działania, uwzględniają zmieniający się charakter współczesnego obywatelstwa. Obywatelstwo obecnie rozwija się jako pojęcie różnorodne i wielopoziomowe. Różnorodność dotyczy wielości sfer, w jakich obywatelstwo się realizuje. Polityczny wymiar obywatelstwa jest uzupełniany poprzez gospodarczy, społeczny i kulturowy wymiar. Obywatelstwo zaczyna się również odnosić do wielu poziomów integracji społecznej – lokalnych, globalnych, regionalnych, chociaż wciąż najbardziej powiązane jest z poziomem narodowym.

Opisane w niniejszej publikacji projekty są tylko próbą wysiłków organizacji pozarządowych na rzecz edukacji obywatelskiej młodzieży. Serdecznie zachęcamy do interesowania się działaniami innych fundacji i stowarzyszeń w tej dziedzinie. Bazę danych ponad pięciuset NGO aktywizujących obywatelsko młodzież można znaleźć na stronie www.edukacjaobywatelska.org.pl.

Publikacja ta jest częścią projektu „Aktywizacja obywatelska młodzieży – wyzwanie dla organizacji pozarządowych”, prowadzonego przez Fundację Civis Polonus w 2009 roku. Celem projektu było wzmocnienie skuteczności działań organizacji pozarządowych, zajmujących się nieformalną edukacją obywatelską młodzieży. Zależało nam na stworzeniu przestrzeni do współpracy oraz dyskusji nad celami i metodami pracy pomiędzy tymi organizacjami. Realizacja projektu stała się okazją do spotkania ponad trzystu przedstawicieli III sektora.

Pragniemy serdecznie podziękować pracownikom, wolontariuszom wszystkich organizacji pozarządowych, które wzięły udział w tym projekcie, znalazły czas, by podzielić się z nami dobrymi praktykami w zakresie aktywizacji obywatelskiej młodzieży.

Olga Napiontek
Katarzyna Leśko

CZĘŚĆ I

EDUKACJA OBYWATELSKA W SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

2.1. WPROWADZENIE

„Aktywne uczestnictwo młodych w decyzjach i przedsięwzięciach na szczeblu lokalnym i regionalnym jest niezbędne, jeżeli chcemy budować społeczeństwa bardziej demokratyczne, bardziej solidarne i bardziej dostatnie.(...) Wspólnoty lokalne i regionalne, które są najbliższymi władzami dla młodzieży, odgrywają bardzo istotną rolę w lansowaniu ich uczestnictwa. Spełniając tę rolę, mogą one czuwać nad tym, by młodzi byli nie tylko dobrze poinformowani o demokracji i przynależności państwowej, ale również umożliwić im konkretne w nich uczestnictwo.(...) By uczestnictwo to miało jakiś sens, niezbędne jest umożliwienie młodym od zaraz działalności i wpływu na podejmowane decyzje, a nie dopiero w późniejszym okresie ich życia”.² To zadanie wskazane przez Radę Europy, które polega na tworzeniu młodym ludziom przestrzeni do wpływania na lokalne sprawy publiczne, wypełniają w dużej mierze organizacje pozarządowe. Realizują projekty włączające młodzież w proces podejmowania decyzji, umożliwiające urzeczywistniania swoich pomysłów, wpływanie na sposób rozwiązania problemów młodzieży. Stowarzyszenia i fundacje zajmują się także uzupełnianiem luk, jakie pozostawia szkoła w swoich działaniach edukacyjnych. W programach nauczania przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” zbyt mało miejsca poświęca się bowiem zasadom funkcjonowania samorządu lokalnego, możliwościom uczestniczenia mieszkańców w procesach decyzyjnych.

---

² Preambuła Europejskiej Karty Uczestnictwa Młodych Ludzi w Życiu Lokalnym i Regionalnym.

2.2. MŁODZIEŻOWE RADY DZIELNIC

KONTEKST

Najważniejszym powodem, dla którego powstał projekt Młodzieżowych Rad Dzielnic (MRD), była chęć zwiększenia zainteresowania i zaangażowania młodych ludzi w sprawy publiczne na poziomie lokalnym. Pierwszą dzielnicą, w której powstała i rozpoczęła swoją działalność Młodzieżowa Rada, animowana przez naszą fundację, było Bemowo. Od 2004 roku Młodzieżową Radę Dzielnic Bemowo tworzyła grupa około dwudziestu osób – uczniów gimnazjum, związanych z Bemowem, mieszkających lub uczących się w tej dzielnicy.

Obecnie istnieje w Warszawie 12 Młodzieżowych Rad Dzielnic. W roku szkolnym 2008/2009 nasza fundacja animowała osiem z nich.

CELE

Najważniejszym celem istnienia Młodzieżowej Rady Dzielnic jest zwiększenie zainteresowania i zaangażowania młodych ludzi w sprawy publiczne na poziomie lokalnym.

Młodzieżowa Rada jest instytucją, która zapewnia młodzieży udział w procesie podejmowania decyzji dotyczących spraw związanych z młodzieżą na poziomie lokalnym. Dorośli radni, urzędnicy często potrzebują możliwości konsultowania swoich pomysłów rozwiązań różnego rodzaju problemów z adresatami projektowanych działań. Ukonstytuowanie Mł-

dzieżowej Rady pozwala na dialog między młodzieżą a przedstawicielami rady gminy, wójtem (burmistrzem), co przyczynia się do zwiększania skuteczności podejmowanych rozwiązań.

ADRESACI

Uczniowie warszawskich szkół ponadpodstawowych.

DZIAŁANIA

Działania, które podejmujemy pracując z Młodzieżową Radą Dzielnicy, składają się z dwóch etapów:

1. Powołanie Młodzieżowej Rady Dzielnicy
2. Praca Młodzieżowej Rady Dzielnicy

ETAP 1 - POWSTANIE MŁODZIEŻOWEJ RADY DZIELNICY

1. Wybory członków Młodzieżowej Rady Dzielnicy

Wybory członków Młodzieżowej Rady Dzielnicy są powszechne, tajne, bezpośrednie i równe. Odbywają się na terenie szkół. Na czas wyborów każda ponadpodstawowa szkoła w dzielnicy staje się okręgiem wyborczym. Liczba przedstawicieli poszczególnych szkół w Młodzieżowej Radzie uzależniona jest od liczebności uczniów. Według nas, ważne jest, by w każdej szkole wyznaczony został nauczyciel koordynujący kampanię wyborczą i głosowanie.

Informacje o wyborach

Pierwszym działaniem przy organizacji wyborów jest ogłoszenie w szkołach, że wybory się odbędą oraz zachęcenie uczniów do kandydowania na młodzieżowych radnych. Na tym etapie bardzo ważne jest przekazanie wszystkim uczniom jasnej informacji o terminie i miejscu zgłaszania kandydatów, zadaniach, jakie przed kandydatem zostaną postawione oraz o korzyściach z bycia młodzieżowym radnym. Informacje te upowszechniamy poprzez rozwieszenie plakatów w szkołach dwa tygodnie przed ostatnim dniem przyjmowania zgłoszeń kandydatów oraz poprzez spotkania z uczniami. Spotkania te mają formę otwartych apeli, odbywają się w każdej szkole.

Kampania wyborcza

Następnym etapem jest kampania wyborcza w szkołach. Przed jej rozpoczęciem organizujemy spotkanie z dorosłym radnym dzielnicy, podczas którego opowiada on o technikach prowadzenia kampanii. Kampania wyborcza trwa trzy dni. W tym czasie kandydaci na młodzieżowych radnych prowadzą spotkania wyborcze, wywieszają plakaty i rozdają ulotki informacyjne swoim rówieśnikom. Nad organizacją wyborów w szkołach czuwają Szkolne Komisje Wyborcze, składające się z uczniów. W głosowaniu w wyborach do Młodzieżowej Rady mogą wziąć udział wszyscy uczniowie szkoły, którzy posiadają legitymację szkolną. Wybory odbywają się jednego dnia. Uczniowie głosują na przerwach albo na lekcjach, w zależności od sposobu organizacji. Pod koniec dnia szkolne komisje wyborcze liczą głosy oraz sporządzają protokół z wyborów. Następnego dnia komisja wyborcza wywiesza w widocznym miejscu informację o liczbie głosów uzyskanych przez poszczególnych radnych oraz o tym, którzy z nich dostali się do rady.

2. Szkolenie i uroczyste obrady młodzieżowych radnych

Uczniów wybranych do MRD zapraszamy do wzięcia udziału w czterodniowym szkoleniu i obradach, co pozwala im na pełniejsze zrozumienie mechanizmów polityki na poziomie lokalnym i zadań, jakie stoją przed młodymi radnymi w czasie sprawowania mandatu.

W czasie czterech dni trwania szkolenia pozwalamy młodzieży wczuć się w rolę radnych dzielnicy podczas symulacji pracy Rady. Najważniejszym zadaniem postawionym przed młodzieżowymi radnymi jest przygotowanie stanowisk MRD. W stanowiskach tych znajdują się postulaty dotyczące jakiegoś problemu np.: spędzania wolnego czasu po lekcjach. Młodzież podzielona jest na trzy Komisje: Edukacji, Sportu i Kultury. Każda z Komisji wypracowuje swoje stanowisko na zadany temat. Następnie młodzież formułuje rekomendacje dla poprawy danej sytuacji. Finał obrad młodzieżowej rady stanowi przekazanie uchwał młodzieżowych komisji władzom dzielnicy.

ETAP 2 - PRACA MŁODZIEŻOWEJ RADY DZIELNICY

Młodzieżowa Rada Dzielnicy podczas swojej rocznej pracy podejmuje następujące aktywności:

1. Comiesięczne spotkania z przedstawicielami zarządu dzielnicy.

Członkowie MRD organizują comiesięczne spotkania z zarządem dzielnicy oraz naczelnikami wydziałów oświaty i kultury, by na bieżąco opiniować i nadzorować działania władz dotyczące młodzieży. Uczestnicy przygotowują się do tych spotkań podczas warsztatów.

2. Spotkania w szkołach, w czasie których młodzież dyskutuje na temat działań dotyczących młodych ludzi podejmowanych przez władze dzielnicy.

Członkowie Młodzieżowej Rady Dzielnicy są uczniami gimnazjów i liceów. Ich zadaniem jest organizowanie debat w szkołach, do których uczęszczają. W trakcie spotkań omawiane są najważniejsze problemy młodzieży w dzielnicy. Wnioski z dyskusji młodzież przekazuje władzom dzielnicy na spotkaniach. Dzięki spotkaniom w proces konsultowania lokalnej polityki na rzecz młodzieży włączeni są właściwie wszyscy zainteresowani młodzi ludzie.

3. Ulotka dla młodzieży dystrybuowana w szkołach.

Członkowie MRD opracowują comiesięczną ulotkę skierowaną do uczniów swojej dzielnicy. Ulotki zawierają informacje o tym, co w danym miesiącu władze dzielnicy zrobiły na rzecz młodzieży, co ważnego się wydarzyło lub wydarzy w dzielnicy. W każdej ulotce omówione są najważniejsze, zdaniem młodzieżowych radnych, uchwały rady dzielnicy.

4. Warsztaty dla członków Młodzieżowej Rady Dzielnicy.

Młodzieżowi radni spotykają się dwa razy w miesiącu na warsztatach, których celem jest animowanie ich działań. Z naszego doświadczenia jasno wynika, że do efektywnej pracy młodzi ludzie potrzebują spotkań, na których mogą zrelacjonować, co udało się do tej pory

osiągnąć i nabrać sił do dalszej pracy. Warsztaty prowadzone są przez profesjonalnych trenerów stosujących aktywizujące metody pracy z młodzieżą. W trakcie warsztatów młodzieżowi radni zdają relacje na temat wydarzeń, obserwacji i wniosków dotyczących poczynań władz dzielnicy w danym miesiącu. Młodzież dyskutuje na temat tego, które wydarzenia są ważne, czy decyzje zapadają w poprawny sposób, czy polityka urzędników zgodna jest z oczekiwaniami MRD, czy według członków MRD jest ona korzystna dla młodzieży. Uczestnicy analizują uchwały rady dzielnicy i zarządzenia burmistrza dotyczące młodzieży. Członkowie MRD w czasie warsztatów zajmują się także opracowywaniem materiału do comiesięcznej ulotki oraz przygotowaniem do spotkań z władzami dzielnicy.

5. Prowadzenie strony internetowej MRD

Działania MRD kierowane są do młodzieży, stąd bardzo ważne jest, by dysponowały one narzędziami komunikacji ze swoimi rówieśnikami. Okazało się, że bardzo dobrym narzędziem komunikacji jest strony internetowa, którą Młodzieżowi Radni sami prowadzą.

6. Projekty

Młodzieżowi radni, oprócz działań informacyjno-konsultacyjnych, realizują projekty skierowane do młodzieży w dzielnicy. Pomysły na projekty wynikają z obserwacji dotyczących potrzeb młodzieży, ale również ich pomysłów na rozwój dzielnicy, wykorzystanie istniejących szans i zasobów społeczności. Młodzieżowi radni samodzielnie wybierają tematy projektów, a następnie we współpracy z dorosłymi (urzędnikami, radnymi czy nauczycielami) organizują przedsięwzięcia. Dzięki temu uczą się podejmowania działań na rzecz społeczności lokalnej.

KORZYŚCI

Aktywność Młodzieżowej Rady Dzielnicy przynosi korzyści całej społeczności lokalnej. Dzięki jej działalności interesy młodzieży są lepiej reprezentowane, a potrzeby lepiej zaspokajane.

Korzyści dla młodzieży:

- Stworzenie grupy lokalnych liderów, reprezentujących młodzież.
- Zwiększenie wpływu na decyzje podejmowane przez urzędników a dotyczące młodzieży.
- Zwiększenie adekwatności decyzji podejmowanych przez urzędników dzięki uwzględnianiu opinii młodzieży.
- Możliwość komunikowania swoich potrzeb i problemów władzom dzielnicy.
- Możliwość realizowania pomysłów uatrakcyjniających życie w dzielnicy.
- Lepszy przepływ informacji między młodzieżą a władzami dzielnicy.
- Podniesienie jakości informowania młodzieży o tym, co ważnego dzieje się w dzielnicy.

Korzyści dla administracji lokalnej:

- Zwiększenie efektywności działań prowadzonych na rzecz młodzieży dzięki możliwości konsultowania z jej przedstawicielami planowanych posunięć.
- Wyższa legitymizacja działań prowadzonych na rzecz młodzieży.
- Lepsze zrozumienie potrzeb młodzieży przez urzędników.

- Młodzież jest lepiej poinformowana o pracy władz lokalnych i jej efektach.
- Władze dzielnicy zyskują partnera w realizacji swoich projektów.

Korzyści dla szkół:

- Kampania wyborcza do Młodzieżowej Rady Dzielnicy ożywia szkołę, stwarza okazję do dyskusji nad problemami młodzieży i sytuacją szkoły.
- Działania Młodzieżowej Rady widoczne w szkołach wpisują się w zadania szkoły, jakie nakłada na nie podstawa programowa kształcenia ogólnego, szczególnie jeśli chodzi o przedmiot „wiedza o społeczeństwie”.
- Praca młodzieżowej rady dzielnicy włącza szkołę w życie społeczności lokalnej i ułatwia współpracę między uczniami różnych placówek.

KONTAKT

Fundacja Civis Polonus

e-mail: fundacja@civispolonus.org.pl

www.civispolonus.org.pl/mrd

2.3. PROGRAM GIM. EDUKACJA OBYWATELSKA W DZIAŁANIU

KONTEKST

W latach 2008 i 2009 Wydział Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego we współpracy z Fundacją Wychowawców i Młodzieży „Prom” realizował program „Wspieranie społeczności lokalnych przez rozwój umiejętności demokratycznych”. Sponsorem programu była amery-

kańska fundacja Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe. Kadra Uniwersytetu Warszawskiego nawiązała kontakt z władzami czterech gmin (miejsko-wiejskich i wiejskich) i przeprowadziła warsztaty umiejętności demokratycznych dla osób dorosłych – znaczących w danej gminie i dla młodzieży. Jednym z tematów warsztatów było diagnozowanie problemów gminy. Po zakończeniu warsztatów zaproponowano Fundacji „PROM” udział w kolejnym projekcie – Gminne Inicjatywy Młodzieżowe (GIM). Jest to program małych dotacji na projekty młodzieżowe realizowane w społeczności lokalnej. Wysokość dofinansowania jednego projektu to 1600 zł.

CELE

Celem GIM było zainspirowanie młodzieży do działania na rzecz swojego środowiska lokalnego na zasadach wolontariatu. Młodzież miała dużą dowolność w wyborze treści i formy działań.

ADRESACI

Oferta była adresowana do młodzieży (13-22 lat) uczestniczącej w prowadzonych wcześniej warsztatach umiejętności demokratycznych, w czasie których dokonano diagnozy problemów poszczególnych gmin.

DZIAŁANIA

Młodzieżowych liderów grup zainteresowanych przystąpieniem do programu GIM zaprosiliśmy na dwudniowe szkolenie do Warszawy. Obejmowało ono następujące moduły:

1. Elementy treningu interpersonalnego ukierunkowane na integrację, klasyfikowanie wartości i pobudzanie kreatywności.
2. Przekaz informacji o tym, jak docierać do programów dotacyjnych na projekty młodzieżowe, o ideach przewodnich przykładowych programów, ich regulaminach i o przykładowych projektach, które uzyskały w tych programach dotacje. Wskazano też kryteria, według których miały być oceniane projekty własne uczestników. Bardzo wysoko punktowana była samodzielność młodzieży w projektowaniu i realizacji programu. Koniecznymi warunkami dla przyznania dotacji GIM były ponadto:
  - a. wyłonienie lidera grupy – osoba pełnoletnia,
  - b. pozyskanie dorosłej doświadczonej osoby, której zadaniem ma być czuwanie, by przestrzegane były warunki bezpieczeństwa i normy prawne.
3. Warsztatowa praca młodzieży – tworzenie projektów działań w gminach i prezentacja tych wstępnych pomysłów.
4. Praca warsztatowa młodzieży z odgrywaniem ról na temat zdobywania sojuszników w instytucjach i osobach dla pozyskania wsparcia w promocji programu, pozyskania dodatkowych funduszy i wkładu rzeczowego oraz pomocy ze strony specjalistów.

Po szkoleniu szkolenia młodzież pisała wnioski, które oceniało jury powołane przez Fundację. W czasie pisania wniosków zespół fundacji służył radą. W efekcie zostały przyznane cztery dotacje, spośród których zrealizowane zostały trzy projekty.

REZULTATY

Opis 3 zrealizowanych projektów GIM

Gmina wiejska Nowa Słupia, program GIM „Nowosłupskie warsztaty dla dzieci”

Siedmioosobowa grupa licealistów opracowała i prowadziła przez 2 miesiące (w każdą sobotę) kreatywne zajęcia warsztatowe dla dzieci: sportowe, plastyczne, muzyczne oraz różne rozwojowe zabawy. Zorganizowano też wycieczkę do „Centrum rozrywki” w mieście wojewódzkim. W projekcie uczestniczyło 40 dzieci w wieku 6-11 lat. Dzieci były zachwycone zajęciami (podobnie jak ich rodzice przyglądający się zajęciami), podczas zakończenia płakały, a pewna 7-letnia dziewczynka powiedziała: „Koniec? To ja nie mam po co żyć”. Nauczyciele i władze gminy poruszone efektami programu GIM uświadomili sobie wielkie zapotrzebowanie dzieci na takiego rodzaju ofertę. W efekcie pozyskano fundusze i zorganizowano 3-tygodniowe półkolonie dla 50-osobowej grupy dzieci i młodzieży. Zajęcia prowadzili nauczyciele.

Małe miasto Drohiczyn, Program GIM „Drohiczyn, Drohiczyn...”

W ramach projektu pięcioosobowa grupa licealistów zajęła się promocją swojego miasteczka. Opracowała kilka ulotek promujących miasto i jego okolice, umieściła je w najbardziej uczęszczanych miejscach – sklepy, kościoły, restauracja, pensjonat. Młodzież opracowała i wystawiła w centrum miasta tablicę z różnymi informacjami dla turystów, ukazującą Drohiczyn w starej fotografii. Zorganizowała dla młodzieży (70 osób) wykłady i pokazy audiowizualne o historii, zabytkach i walorach przyrodniczych miasta, a następnie konkurs na zdobycie tytułu „Młodego Przewodnika po Drohiczynie”. Dziewięcioro licealistów uzyskało ten tytuł i nagrodę w formie promocyjnej koszulki. Utworzono też „Biura Młodego Przewodnika” w Miejskim Ośrodku Kultury i Świetlicy Szkolnej – półki z segregatorami zawierającymi informacje o Drohiczynie. Dla realizacji swego projektu młodzież pozyskała merytoryczne i rzeczowe wsparcie ze strony nauczycieli, ośrodka kultury, kościoła oraz wójta.

Małe miasto Bodzentyn, program GIM „Teatr uczy nas żyć”

Piętnaście młodych osób ze Stowarzyszenia Młodzieży Katolickiej przygotowało i wystawiło w sali Ochotniczej Straży Pożarnej poważną sztukę teatralną znanego polskiego pisarza Jerzego Zawiejskiego „Miecz obosieczny”, której przesłaniem jest wierność zasadom moralnym. Reżyserem i animatorem był młody ksiądz o doświadczeniu aktorskim. Młodzież włożyła też wiele inwencji i pracy w zrobienie scenografii. Odbyły się 4 przedstawienia, łącznie było około 500 widzów – osoby dorosłe i młodzież. Reagowano owacjami na stojąco. Wzruszające było połączenie wypożyczonych z teatru kilku strojów z XVI wieku oraz dzinsów i adidasów uzupełniających z konieczności ubranie aktorów. Ta, wzmocniona sukcesem grupa, planuje przygotowanie następnej sztuki. Grupa z Bodzentyna poza działalnością teatralną zorganizowała i przeprowadziła trzydniowy festyn dla dzieci z różnorodnymi warsztatami – zainspirował ich młodzieżowy program GIM w Nowej Słupi.

CZYNNIKI SUKCESU

1. Pozostawienie młodzieży swobody w wymyślaniu projektów i sposobie ich realizacji.
2. Wyposażenie w narzędzia (pisanie wniosków), które czyniły całą rzecz ważną, a zarazem ułatwiało realistyczne myślenie o ubieganiu się o przyszłe dotacje.
3. Dwa rodzaje nieintryzywnego wsparcia psychologicznego i merytorycznego: przez lokal-

- nych, wybranych przez młodzież doradców i specjalistów oraz przez Fundację.
4. Monitorowanie poczynań młodzieży przez Fundację (dwukrotne wizyty w czasie 5 miesięcy); wizyty stwarzały okazję do konsultacji, jak również dyscyplinowały wykonanie projektu.
  5. Zakończenie programu mocnym akordem przez podsumowanie dokonań w postaci albumów i przez dyskusję o planach na przyszłość.

Istotną sprawą dla przebiegu GIM było to, że przed podjęciem działań młodzież oraz „ważni” dorośli w gminie odbyli warsztaty umiejętności demokratycznych, w czasie których rozpoznawali problemy lokalne. Trening ten realizowany był przez kadre z Uniwersytetu Warszawskiego i umożliwił wyłonienie młodzieży zmotywowanej do działań.

KONTAKT

Fundacja Wychowawców i Młodzieży „Prom”

Sardyńska 4/39, 02-761 Warszawa

www.fprom.free.ngo.pl

2.4. MAŁPIA GAZETA

KONTEKST

Misją Stowarzyszenia Psychoprofilaktyki Środowiskowej „Starzy i Młodzi dla Młodych i Starych” jest „(...) integracja i aktywizacja społeczności lokalnej umożliwiającej powstanie trwałej wielopokoleniowej i otwartej na wyzwania przyszłości wspólnoty(...)”. Zgodnie

z tym założeniem od połowy 2001 roku przygotowujemy młodych ludzi do podejmowania aktywności na rzecz budowania społeczeństwa obywatelskiego poprzez wdrażanie ich do tworzenia i realizacji samodzielnych projektów młodzieżowych. Jednym z tych przedsięwzięć jest „Małpia Gazeta”. Nastoletnie twórczynie tego projektu, uczestniczące wcześniej w kilku innych inicjatywach młodzieżowych, wykazały się dużą dojrzałością i wyobraźnią oraz umiejętnościami dokonywania diagnozy sytuacji społecznej i zasobów własnych grup, w których funkcjonują na co dzień.

„Na początku miałyśmy na względzie przyczyny praktyczne: chciałyśmy zrealizować kolejny projekt, ale nasze zabieganie i skłonność do częstych zmian miejsca pobytu nie pozwalały na regularne spotkania. Stwierdziłyśmy więc, że najłatwiej byłoby zrealizować projekt przez Internet. Potem pojawiły się inne argumenty przemawiające za tą formą: zauważyliśmy, że niektóre osoby z naszego otoczenia marnują swoje talenty pisarskie i fotoreporterskie; uświadomiłyśmy sobie, że młodzież bardzo rzadko ma bezpośredni wpływ na prasę dla niej przeznaczoną, więc stworzenie gazety w całości przygotowywanej przez młodych ludzi byłoby czymś wskazanym. Uznałyśmy, że dzięki gazecie nie musimy ograniczać naszych działań do Nakła, ale możemy objąć nimi też inne miejscowości. Poza tym nigdy nie robiliśmy czegoś podobnego do tego projektu, więc stwierdziłyśmy, że może to być interesujące wyzwanie”.

CELE

1. Aktywizacja kulturalna i obywatelska młodzieży z Powiatu Nakielskiego.
2. Promocja wolontariatu i pracy w organizacjach pozarządowych.
3. Wspieranie rozwoju talentów literackich, plastycznych etc.
4. Informowanie o wydarzeniach istotnych dla lokalnej społeczności.
5. Stworzenie prasy młodzieżowej zaspokajającej faktyczne potrzeby młodych ludzi.

ADRESACI

Odbiorców projektu można podzielić na dwie grupy – redakcję i czytelników. Redaktorzy to grupa ludzi młodych (16-25 lat), pochodzących z różnych środowisk, o uzdolnieniach literackich, dziennikarskich, plastycznych organizacyjnych itp. Natomiast priorytetową grupą czytelników jest młodzież z Powiatu Nakielskiego.

DZIAŁANIA

Warsztaty

W celu przygotowania grupy realizatorów do projektu, przed rozpoczęciem działalności gazety, zorganizowano kilka warsztatów z zakresu podstaw dziennikarstwa, typografii, marketingu, komunikacji społecznej, budowania zespołu, zarządzania projektem.

Gazeta

Zadaniem grupy młodzieżowej realizującej to przedsięwzięcie jest wydawanie raz na dwa tygodnie internetowej gazety (www.malpiagazeta.eu). Artykuły w niej zawarte dotyczą zarówno spraw ważnych dla młodych mieszkańców Nakła i okolic, jak i inicjatyw mających na celu aktywizację społeczności lokalnych w różnych miejscowościach oraz problemów młodych mieszkańców innych miejscowości (do projektu w celu porównania życia mieszkańców Nakła oraz innych miejscowości zaproszono “korespondentów” np. z Kościana, Kobylnicy

i Poznania), a także tematów interesujących młodych ludzi, takich jak muzyka, film, literatura, sport i inne.

Kampania promocyjna

W celu dotarcia do jak najszerszej grupy odbiorców, realizowana jest w miarę systematycznie kampania reklamowa w Nakle i okolicach oraz w Poznaniu, gdzie większość z byłych licealistów obecnie studiuje. Rozwieszane są własnoręcznie przygotowane plakaty. Odbywa się również „kampania ulotkowa” – w szkołach i innych miejscach często odwiedzanych przez młodych ludzi rozdawane są ulotki. Podczas akcji reklamowych redaktorzy „Małpiej Gazety” wykorzystują również najnowsze technologie telekomunikacyjne. Zespół redakcyjny pracuje pod opieką doświadczonych członków Stowarzyszenia.

REZULTATY

W publikowanej od roku „Małpiej Gazecie” ukazało się do tej pory ponad 350 artykułów autorstwa około 35 osób (obecnie redakcję tworzy 8 osób systematycznie nadsyłających artykuły i biorących udział w zebraniach, aczkolwiek wiele tekstów jest pisanych przez osoby luźno z nią współpracujące).

Największym sukcesem projektu było zwycięstwo w ogólnopolskim konkursie Junior Internet w kategorii Junior Urban i udział w ogólnopolskiej konferencji we Wrocławiu. Kolejnym sukcesem było zaproszenie jednego z członków gazety na konferencję „Junior Internet Project Market” w Pradze. Podczas sympozjum młodzieżowego odbywającego się w sali konferencyjnej Uniwersytetu Karola przedstawiono nagrodzone projekty młodzieżowe z Czech, Węgier, Słowacji i Polski. Kolejną nagrodą za zajęcie I miejsca w Junior Internet był udział w konferencji ISSS w Hradec Kralove.

KONTAKT

Stowarzyszenie Psychoprofilaktyki Środowiskowej „Starzy i Młodzi dla Młodych i Starych”
ul. Mickiewicza 31/21, 89-100 Nakło nad Notecią
tel. 698 450 373, e-mail: stowarzyszenie@starzyimlodzi.org
www.starzyimlodzi.org, www.malpiagazeta.eu

2.5. MŁODY WŁOCŁAWEK

KONTEKST

W Stowarzyszeniu Obywateli Projekt Włocławek działa kilkoro nauczycieli zaangażowanych w realizację różnych projektów. Część z nich współpracuje z Centrum Edukacji Obywatelskiej. Powołanie Sekcji Młodzieżowej Stowarzyszenia pojawiło się jako pomysł jeszcze przed oficjalną realizacją. Czekali na „ZNAK”. Ten pojawił się w Popowie na Szkole Liderów. Potem poszło jak po przysłowiowym maśle. Kilkoro młodych ludzi już wolontarystycznie funkcjonowało przy Projekcie Włocławek. Wici poszły w miasto i powiat. Po I Sejmiku Samorządów Uczniowskich Powiatu Włocławskiego – Ziemińskiego i Grodzkiego (5 grudnia 2008), który pokazał, jak potrzebne są spotkania młodych ludzi, działających na rzecz swoich małych środowisk, wszyscy podkreślali niedosyt wiedzy, integracji, wymiany doświadczeń, wspólnych szkoleń i warsztatów.

I stało się! Zaraz po Sejmiku odbyło się spotkanie założycielskie na początku grupy raczej nieformalnej, która jednak z czasem przekształciła się w oficjalną strukturę młodzieżową działającą w ramach Stowarzyszenia Obywateli Projekt Włocławek.

Inspiracją ostateczną powołania Młodego Włocławka były głównie wieści z kraju, że gdzieś tam w Tczewie, Malborku, Dzierżoniowie, Częstochowie i wielu innych miejscach ludzie młodzi „przenoszą góry”. Włocławek nie chciał być gorszy. Jeszcze w grudniu grupa założycielska określiła obszary swojego działania i w tej chwili konsekwentnie się na nich spełnia.

CELE

Jako cel najważniejszy określono powołanie oficjalnego Społecznościowego Portalu Informatycznego dla ludzi młodych.

DZIAŁANIA

Portal

Prace nad stworzeniem witryny trwały do kwietnia 2009. Szefową Redakcji została Paula Langnerowicz (Przewodnicząca Samorządu Uczniowskiego w Liceum Ziemi Kujawskiej), a Redaktorem Technicznym Michał Cieśliński, który jest odpowiedzialny za większość działań Młodego Włocławka związanych z Internetem. Podczas Spotkania Samorządów Uczniowskich w Zespole Szkół Katolickich im. Jana Długosza nastąpiła prezentacja portalu. Dość szybko ukształtowała się redakcja, dołączyli szkolni korespondenci i Portal młodywloclawek.

pl zaistniał na rynku lokalnych mediów. Od razu wywołał różne reakcje – od przyjaznych, potwierdzających zasadność przedsięwzięcia, po całkowicie negujące i próbujące nawet doprowadzić do likwidacji – Portal został zaatakowany argumentacją możliwości pojawiania się na nim materiałów szkalujących nauczycieli. Jednak przetrwali te burze i dziś młodywloclawek.pl jest jednym z opiniotwórczych mediów we Włocławku.

Cykl warsztatów rozwojowych

Integracja przez szkolenia i warsztaty – to, co spaja. Szkolenia i warsztaty prowadzone są od samego początku – dziennikarskie, praw ucznia, samorządu uczniowskiego, tolerancji, wizerunku, pozyskiwania funduszy, animacji kultury i aktywizacji obywatelskiej oraz te najważniejsze – liderские, w których obecnie bierze udział dwanaścioro młodych ludzi.

Projekty i przedsięwzięcia

Po roku działalności Młody Włocławek może poszczycić się wieloma inicjatywami, najważniejsze z nich to:

1. „Widzę, słyszę, chodzę – JESTEM!” – integracja osób niepełnosprawnych.
2. „Pamięć, pamiętać, pamiętamy!” – projekt przywrócenia pamięci o włocławskich Żydach.
3. „Akademia Wolności” – szkolenia, warsztaty, spotkania z ludźmi sukcesu w różnych dziedzinach życia – np. z Krzysztofem Kwiatkowskim czy Jackiem Czarneckim z Radia ZET.
4. W ramach projektu „Pierwszy raz możesz wybrać, wybierz jak najlepiej”, Młody Włocławek w XX rocznicę wyborów czerwcowych zorganizował happening „Pogrzeb komunizmu” oraz cykl akcji upamiętniających wydarzenia sprzed 20 lat.
5. „Pogotowie książkowe” uruchomione wraz z początkiem roku szkolnego – na Portalu pojawił się specjalny panel kojarzący poszukujących podręczniki z tymi, którzy chcieli się ich pozbyć.
6. Monitoring przestrzegania praw ucznia, wspomagany przez Rzecznika Praw Ucznia przy Kujawsko-Pomorskim Kuratorze Oświaty.
7. Sekcja Słów – tzw. wieczorki poezji, które jednak w niczym nie przypominają tych tradycyjnych. Pełne są happeningów, performerów, dziwnych tworzonych w trakcie instalacji i przede wszystkim szerokiego zaangażowania w „poezję” publiczności – tego się nie da opisać, to trzeba przeżyć.
8. KulturkaMusicShow – wspólnie z Włocławskim Portalem Kulturalnym wloclawek.kulturka.pl – cykl imprez organizowanych pod patronatem Stowarzyszenia NIGDY WIĘCEJ w ramach akcji „Muzyka przeciw rasizmowi”.
9. Akcja „Masz głos, masz wybór”.
10. Aktywne działania w młodzieżowej Radzie Miasta.

REZULTATY

Młody Włocławek ściśle współpracuje z Rzecznikiem Praw Ucznia, Wydziałem Oświaty Urzędu Miasta, Centrum Doskonalenia i Edukacji oraz licznymi instytucjami związanymi z edukacją i kulturą. Patronuje wielu miejskim przedsięwzięciom, sam organizuje imprezy. Młodzi ludzie bawią się swoją pracą, piszą projekty, zachęcają następnych. I tak Młody Włocławek się rozwija. Z kilkuosobowej grupki pasjonatów przekształcił się w sprawnie działającą strukturę liczącą ponad 60 osób, w większości uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Pojawienie się Młodego Włocławka na pewno zmieniło miasto – młodzi ludzie zaczęli głośno i wyraźnie mówić o swoich sprawach. Młodzi ludzie uczestniczą w Sesjach i Komisjach Rady Miasta Włocławek. Tzw. dorosłe media zapraszają przedstawicieli MW do opiniowania spraw związanych z młodzieżą. Przede wszystkim zmieniło się (i zmienia nadal) nastawienie nauczycieli i ludzi władzy. Od strachu i wrogości na początku ,teraz jest coraz więcej dialogu i szacunku. Okazało się, że nie dosyć, że młodzi ludzie potrafią mówić, to jeszcze mówią z sensem i zaskakują czy to radnych, czy przedstawicieli urzędów.

KONTAKT

Koordinator Projektu Włocławek
Mariusz Sierackiewicz
projekt@projektwloclawek.pl; szary.4b@wp.pl
kom. 503 187 518
gg 6652382

Koordinator projektu Młody Włocławek
Rafał „Ravix” Korasiewicz
ravix9@gmail.com; kontakt@mlodywloclawek.pl
kom. 600 964 045
gg 828617

CZĘŚĆ II

WZMACNIANIE TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ

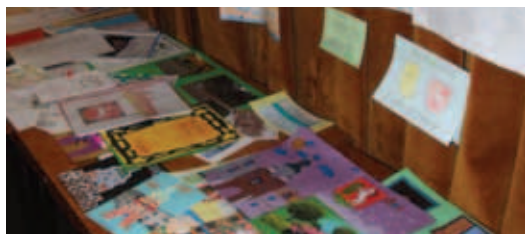

3.1. WPROWADZENIE

Celem edukacji obywatelskiej jest przyczynienie się do tego, by ludzie interesowali się sprawami lokalnymi, czuli się obywatelami – myśleli o przyszłości swoich miejscowości, kontrolowali władze lokalne, mieli wpływ na świat, w którym żyją. Cel ten jest zwykle realizowany poprzez uczenie o uprawnieniach obywatelskich na poziomie lokalnym, kanałach uczestnictwa obywatelskiego, na pomaganiu młodym ludziom w poruszaniu się w gąszczu instytucji administracji lokalnej.

Wydaje się jednak, że sama znajomości procedur, sposobów uczestniczenia w polityce lokalnej, a nawet rozwijanie postaw aktywnych są niewystarczające, gdy młodzi ludzie nie czują się związani ze swoimi miejscowościami, nie znają ich, nie lubią. Takie negatywne nastawienie bardzo utrudnia faktycznie zaangażowanie obywatelskie. Stąd tak ważne są projekty dla młodzieży, które rozwijają w nich wiedzę o swojej miejscowości, regionie, umożliwiają poznanie ich przeszłości, ludzi je zamieszkujących. Odkrywanie zasobów tkwiących w społecznościach jest podstawą budowania więzi ze wspólnotą lokalną czy regionalną.

Organizacje pozarządowe poprzez bardzo różnorodne działania stwarzają młodym ludziom okazję do odkrywania potencjału tkwiącego w społecznościach lokalnych oraz do szukania swojego miejsca w nich.

3.2. LUBELSZCZYZNA ZNANA I NIEZNANA. EDUKACJA REGIONALNA

KONTEKST

Inspiracja do podjęcia działania i realizacji projektu „Lubelszczyzna znana i nieznana. Edukacja regionalna” wynika z misji Fundacji Działań Edukacyjnych KReAdukcja. Fundacja w głównej mierze zajmuje się edukacją obywatelską i kształtowaniem postawy aktywnego obywatela. Zwracając się do najmłodszych uczniów, chce im pokazać, że bycie obywatelem dotyczy także ich. To, że nie mają jeszcze 18 lat i nie mogą głosować, wcale nie jest najważniejsze. Pokazując im ich najbliższe otoczenie, to, co wyróżnia ich region spośród innych, chce wzbudzić w nich poczucie, że to jest ich miejsce na ziemi. Wszystkie działania edukacyjne Fundacji mają na celu kształtowanie u dzieci i młodzieży postawy odpowiedzialnego i świadomego obywatela. Projekty konstruowane są tak, aby w każdym z nich pokazywać uczestnikom wartość odpowiedzialności za otoczenie (bliższe i dalsze).

CELE

Głównym celem projektu było wzbudzenie zainteresowania przeszłością oraz dniem dzisiejszym Lubelszczyzny wśród uczniów szkół podstawowych, poszerzenie ich wiedzy na temat regionu, w którym mieszkają oraz stworzenie krótkiego programu edukacyjnego „Lubelszczyzna znana i nieznana. Edukacja regionalna”.

Projekt miał także na celu pobudzenie i wzmocnienie postawy twórczej wśród jego uczestników oraz kształtowanie patriotyzmu lokalnego u młodych mieszkańców regionu.

ADRESACI

Grupą docelową projektu byli uczniowie klas IV-VI szkół podstawowych z terenu Województwa Lubelskiego. Dzięki kończącemu projekt konkursowi prac promujących Lubelszczyznę pośrednimi odbiorcami projektu byli także pozostali uczniowie szkół zaangażowanych w jego realizację oraz rodzice i inne osoby bliskie uczniom, którzy wzięli udział w konkursie.

DZIAŁANIA

Warsztaty dla dzieci

Realizacja projektu „Lubelszczyzna znana i nieznana. Edukacja regionalna” objęła przeprowadzenie warsztatów edukacyjnych dla uczniów klas IV-VI szkół podstawowych. Warsz-

taty były zrealizowane w styczniu 2009 r. podczas zajęć lekcyjnych. Jeden warsztat trwał 5 godzin lekcyjnych i składał się z 5 modułów dających różnorodny obraz regionu.

Moduły warsztatu „Lubelszczyzna znana i nieznana” to:

- Ogólne informacje o regionie.
- Sztuka na Lubelszczyźnie.
- Regionalna kultura ludowa.
- Sławne postacie naszego regionu.
- Lubelszczyzna wśród innych regionów Polski i Europy.

Konkurs prac

Po warsztatach, zaproponowano dzieciom udział w konkursie prac promujących Lubelszczyznę. Konkurs był prowadzony w 3 kategoriach indywidualnych:

- literackiej (krótkie formy literackie),
- plastycznej (pocztówka z Lubelszczyzny),
- multimedialnej (prezentacja).

Do konkursu uczniowie szkół zaangażowanych w realizację projektu zgłosili 60 prac literackich, 10 multimedialnych oraz 40 plastycznych.

Stworzenie programu edukacyjnego

Ostatnim wydarzeniem w ramach realizacji projektu było spotkanie zespołu trenerów, przeprowadzenie ewaluacji działań, a w jej wyniku stworzenie krótkiego programu edukacyjnego „Lubelszczyzna znana i nieznana. Edukacja regionalna” z zakresu edukacji regionalnej na Lubelszczyźnie. Program edukacji regionalnej jest skierowany do uczniów szkół podstawowych.

REZULTATY

W czasie trwania projektu:

1. Przeprowadzono 20 warsztatów (łącznie 390 uczestników). Szkoły, które wzięły udział w realizacji zadania to Szkoła Podstawowa nr 27 z Lublina, Szkoła Podstawowa nr 51 z Lublina oraz Szkoła Podstawowa nr 5 ze Świdnika.
2. Wzrósł poziom wiedzy dzieci o regionie.
3. Zachęcono młodzież do promocji regionu poprzez konkurs plastyczny.
4. Dzieci mogły rozwinąć swoją postawę twórczą – zaangażowanie w konkurs plastyczny.
5. Powstał program edukacyjny „Lubelszczyzna znana i nieznana. Edukacja regionalna”, który został objęty honorowym patronatem Marszałka Województwa Lubelskiego jako przedsięwzięcie promujące region i kształtujące postawę lokalnego patriotyzmu wśród uczniów szkół podstawowych.

KONTAKT

Fundacja Działań Edukacyjnych KreAdukcja
 Biuro Fundacji: ul. Głęboka 8 A
 20-612 Lublin
 tel: 505-407-903 lub 0-500-360-499
 e-mail: fundacja@kreadukcja.org
 www.kreadukcja.org

3.3 ŚLADAMI CIEKAWYCH I NIEZNANYCH MIEJSC Z PRZESZŁOŚCI CHEŁMSZCZYZNY

KONTEKST

Poznanie historii najbliższych okolic to najprostszy sposób pogłębienia wiedzy o regionie, a uzyskane wiadomości mogą być wykorzystywane do dalszej pracy na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego. Programy szkolne proponują jedynie ścieżki edukacyjne, które realizowane są zazwyczaj w systemie lekcyjnym. Młodzieży brakuje kontaktu z krajobrazem, z żywym przekazem i poznaniem tradycji. Nauka dziejów, jak żadna inna, pozwala nabrać jednostce dystansu wobec siebie oraz rzeczywistości, w której przyszło jej żyć, a także uodpornić się wobec modnych, niekiedy wręcz popkulturowych szablonów, których wiele w świecie – dlatego ciągle warto pielęgnować ją wśród młodego pokolenia.

W tym celu już od 3 lat stowarzyszenie TRIADA opracowuje programy do realizacji w formie zajęć pozalekcyjnych w zakresie pielęgnowania dziedzictwa kulturowego regionu Chełmszczyzny. Jednym z takich przedsięwzięć był projekt: „Śladami ciekawych i nieznanymi miejsc z przeszłości Chełmszczyzny”, który był współfinansowany przez Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w 2008 r. Realizowany był od lipca do grudnia 2008 roku.

CELE

Wzrost świadomości i umiejętności młodego człowieka z terenu Chełmszczyzny w zakresie znaczenia wartości własnego regionu w życiu osobistym oraz wprowadzenie go do roli aktywnego, odpowiedzialnego współgospodarza regionu i kraju oraz uczestnika życia wspólnoty europejskiej.

ADRESACI

Projekt skierowany był do uczniów i studentów w wieku od 16-25 lat.

DZIAŁANIA

1. Obóz terenowy „Poznanie różnorodności przyrodniczo-kulturowej Polesia Lubelskiego”. Przygotowanie przez uczestników prac nt.: „Mój region – moja przyszłość”.
2. Cykl seminariów i warsztatów:
  - „Metody i formy sprawowania opieki nad zabytkami”,
  - „Ewidencja grobów żołnierzy poległych podczas wojny polsko-sowieckiej 1920 r.”,
  - „Lokalne i regionalne tradycje, święta, obyczaje i zwyczaje”,
  - „Dziedzictwo kultury gospodarowania przestrzenią”.
3. Konkurs: „Zapomniane i na nowo odkryte miejsca w regionie Górnego Bugu”.
4. Wystawa fotograficzna: „Bogactwo różnorodności śladów historii mojego regionu”.
5. Publikacja: „Przywracanie pamięci miejsca. Bo tu wyrosłem, wśród tych drzew i obok tych domów” oraz widokówka promująca Chełmszczyznę.
6. Konferencja podsumowująca: „Każde miejsce opowiada swoją historię... – perspektywy i szanse rozwoju regionu”.

REZULTATY

1. Dzięki uczestnictwu w obozie terenowym, konkursie, seminariach, warsztatach, wystawie fotograficznej i konferencji, zaplanowanych w projekcie, młodzież mogła odnaleźć wartości, jakie stanowi wspólnota lokalna i jej kultura w życiu człowieka.
2. Młodzież zdobyła umiejętność dokumentowania historycznych obiektów, miała możliwość zapoznania się z pracami historycznymi oraz materiałami źródłowymi, co dało jej umiejętność analizy, obiektywizmu, operowanie faktami.
3. Rozbudzona została kreatywność młodzieży poprzez propozycje zagospodarowania przestrzeni „Dyrekcja” zgodnie z założeniami dawnego projektu. Wpłynęło to na umiejętność posługiwania się specjalistycznymi programami komputerowymi w tym zakresie.
4. Rozbudzenie wśród młodzieży zainteresowania regionem.

Podsumowaniem zadań realizowanych w projekcie i korzyści z tego płynących dla młodzieży jest wypowiedź Ani Medolińskiej z klasy III b I Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Czarnieckiego w Chełmie, która tak opisuje swoje spostrzeżenia: „Dzisiejsza młodzież nie kulturytuje przeszłości, stara odgrodzić się od swoich korzeni. Zbyt często wszyscy zapominamy o tym, co nas otacza, widzimy tylko modny Zachód, który pociąga swoją nowoczesnością i uniwersalizmem, tworząc z ludzi jedną, wielką, szarą masę. Natomiast tak niedaleko znajdują się ciekawe miejsca, czasami z wręcz egzotyczną kuchnią, bo kto jadł np. kołacz czy parzybrody? Polska kuchnia to nie tylko naleśniki, pierogi czy bigos! Złammy pewne konwenanse i bądźmy oryginalni. Czy musimy podążać tylko za tym, co modnego serwują na dziś USA i UE? (...)”.

KONTAKT

Stowarzyszenie Rozwoju Aktywności Społecznej TRIADA
 stow_triada@wp.pl
 www.triada-chelm.pl

3.4. WIELOKULTUROWA WOLA

KONTEKST

Pomysł projektu powstał w oparciu o rekomendacje i wyniki badań „Czas wolny gimnazjalisty – badanie uczniów, rodziców i nauczycieli” prowadzonych w 2006 roku na zlecenie Ośrodka Pomocy Społecznej i Urzędu Dzielnicy Warszawa-Wola. Wnioski zawarte w raporcie sugerują, że oferowane młodzieży zajęcia pozaszkolne na terenie dzielnicy są postrzegane jako nieciekawe i „sztywne”. Młodzież czuje potrzebę udziału w zajęciach dodatkowych, a szczególnie w takich, które pozwolą rozwijać im zainteresowania. Działania projektu zostały skierowane do dzieci z rodzin korzystających ze wsparcia Ośrodka, aby dostarczyć tej grupie ciekawych zajęć pozalekcyjnych, które w swej formie i tematyce będą różnić się od dotychczas oferowanych przez placówki opiekuńcze i oświatowe. Projekt realizowany był w latach 2006-2008.

CELE

Głównym celem projektu było pobudzenie i promocja lokalnej tożsamości kulturowej wśród dzieci i młodzieży z warszawskiej dzielnicy Wola.

ADRESACI

Uczestnikami projektu były dzieci i młodzież w wieku 8-18 lat z warszawskiej dzielnicy Wola, przede wszystkim z rodzin korzystających ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej Dzielnicy Wola. W latach 2006-2008 działaniami objętych zostało około 70 uczestników.

DZIAŁANIA

1. Przygotowanie programu warsztatów dla dzieci i młodzieży, opracowanie i dobór materiałów.

Opracowane zostały scenariusze półtoragodzinnych zajęć, zgromadzone zostały niezbędne materiały. Warsztaty miały na celu integrację, budowanie postaw tolerancji, zapoznawaly z różnymi technikami wyrazu artystycznego (film/fotografia/rysunek/śpiew/wywiad), a także wspierały samodzielne działania uczestników projektu. W kolejnych latach projektu

zajęcia różnicowane były ze względu na wiek odbiorców. Najstarsi (14-18 lat) uczestniczyli w warsztatach wspierających ich w wyborze drogi zawodowej oraz zwiększających aktywny udział w życiu społecznym.

2. Przygotowanie trenerów i animatorów kultury do prowadzenia zajęć z dziećmi i młodzieżą.

Nawiązano współpracę z trenerami oraz animatorami kultury, którzy prowadzili zajęcia z dziećmi i młodzieżą oraz wolontariuszami – studentami kierunków artystycznych, którzy współprowadzili warsztaty. Odbyły się warsztaty przygotowujące do pracy z dziećmi i młodzieżą zagrożoną wykluczeniem.

3. Rekrutacja uczestników projektu.

Nabór uczestników projektu prowadzony był we współpracy z Ośrodkiem Pomocy Społecznej Dzielnicy Wola. W pierwszych latach pracowano z 2 grupami dzieci i młodzieży, w roku szkolnym 2007/2008 rozszerzono działania na 5 świetlic socjoterapeutycznych na terenie dzielnicy.

4. Cykl warsztatów dla dzieci i młodzieży.

W każdym roku trwania projektu odbyło się 12 półtoragodzinnych warsztatów dla dzieci i młodzieży. Spotkania odbywały się dwa razy w miesiącu. Warsztaty były prowadzone przez przeszkolonych trenerów oraz animatorów kultury, wspieranych przez wolontariuszy. Dzieci i młodzież poprzez udział w warsztatach zostały przygotowane do samodzielnego odkrywania zarówno historii, jak i współczesności Woli i jej mieszkańców. Uczestnicy nauczyli się zdobywać i prezentować informacje, a przy wsparciu prowadzących warsztaty samodzielnie realizowali projekty artystyczne prezentujące Wolę jako dzielnicę różnych kultur.

5. Podsumowanie cyklu zajęć.

Projekt w każdym roku szkolnym był podsumowywany i kończony grą miejską organizowaną dla młodzieży oraz prezentacją powstałych prac. W trakcie spotkania podsumowującego uczestnicy mieli możliwość poznać rezultaty zarówno swojej pracy, jak i pracy innych grup. Prezentowane były wszystkie rysunki, zdjęcia, filmy i teksty. W trakcie spotkań podsumowujących uczestnicy stworzyli m.in. „Kronikę Wielokulturowej Woli”, w której zamieścili zdjęcia i swoje wspomnienia.

6. Ewaluacja projektu.

Monitoring projektu prowadzony był na bieżąco, a ewaluacja po zakończeniu realizacji projektu.

REZULTATY

1. Uczestnicy projektu wykazywali większe zainteresowanie historią dzielnicy. Po zakończeniu projektu często rozmawiali o miejscach ważnych dla dzielnicy, które poznali podczas zajęć.

2. Zaobserwowano wzrost poczucia wspólnoty z miejscem, w którym dzieci chodzą do szkoły i mieszkają.
3. Dzięki samodzielnemu przygotowaniu prac i prezentacji projektów artystycznych, młodzież miała możliwość sprawdzenia siebie i swoich umiejętności.
4. Atmosfera panująca podczas zajęć sprzyjała rozwijaniu indywidualnych kompetencji oraz podnoszeniu własnej wartości.
5. Grupa młodzieżowa zawiązała bliskie więzi między sobą oraz z prowadzącymi.
6. W wyniku działań podjętych w ramach projektu młodzież rozwinęła zainteresowania artystyczne, inicjowała działania promujące wielokulturowość dla innych świetlic i rodziców (np. Międzykulturowe Jasełka).

KONTAKT

Spotkania – Stowarzyszenie dla Edukacji i Kultury

spotkania@spotkania.waw.pl

www.spotkania.waw.pl

3.5. MAPA MOJEGO WIELOKULTUROWEGO MIASTA

KONTEKST

Zdecydowano się na realizację tego projektu w Sokołowie Podlaskim przede wszystkim dlatego, że w tej miejscowości podejmowano już wiele inicjatyw na rzecz młodzieży. Ich celem było przede wszystkim rozwijanie w uczestnikach świadomości bycia członkiem różnych społeczności, wynikających z nich praw i obowiązków. Realizowano projekty dotyczące świadomości regionalnej, europejskiej. Uznano, że bardzo istotnym dopełnieniem tych działań będzie zwrócenie uwagi młodych ludzi na przeszłość ich miasta. Warto by znając ją, czerpali z niej jako ważnego źródła swojej tożsamości. Odkrywanie tradycji wielokulturowości uważa się także za szczególnie przydatne właśnie obecnie, kiedy mieszkańcy Polski, jako obywatele Unii Europejskiej, coraz częściej mają do czynienia na co dzień z wielokulturowością. Warto zatem przypominać, że nie jest to novum, ale coś typowego dla polskiej historii.

CELE

Celem projektu było rozbudzenie ciekawości młodzieży wielokulturową przeszłością oraz zadbanie o pozytywne nastawienie do myślenia o tradycji współzycia polsko-żydowskiego.

ADRESACI

Projekt adresowany był do ludzi młodych, uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Wcześniejsze projekty pokazały, że są to ludzie bardzo aktywni, poszukujący własnych korzeni, zainteresowani kształceniem się i działaniem na rzecz lokalnej społeczności. Chciano by stali się oni rzecznikami tolerancji, by ich działania przełamały kłopotliwe milczenie dorosłych mieszkańców Sokołowa na temat Żydów, by uświadomili sobie i dorosłym bogactwo przeszłości, jakim była wielokulturowość tego miasta.

DZIAŁANIA

By zrealizować cele projektu, podjęto działania, które przyczyniły się do powstania „Mapy wielokulturowego Sokołowa”. Mapa ta była pomyślana jako zbiór informacji, świadczących o wielokulturowości Sokołowa. Podjęto następujące działania:

Trzydniowe warsztaty „Wielokulturowy Sokołów”

Trzydniowe warsztaty „Wielokulturowy Sokołów” miały na celu wprowadzenie uczestników w tematykę projektu. Podczas 3 dni przekazano młodym ludziom ogólną wiedzę na temat społeczności żydowskiej, jej kultury, religii, zwyczajów i życia codziennego. Następnie w ujęciu regionalnym, bliższym pokazano, jak życie Żydów wyglądało w Sokołowie. Chciano ułatwić tym samym pracę nad projektem, uczynić temat Żydów sokołowskich namacalnym. Warsztaty miały również na celu pokazanie schematu pracy nad projektem, ułatwiając młodzieży dalsze, samodzielne działania.

Odkrywanie wielokulturowego Sokołowa

W tym czasie uczestnicy projektu zbierali informacje niezbędne do stworzenia mapy wielokulturowego miasta. Młodzież pracowała w czterech grupach zadaniowych. Każda z nich koncentrowała się na odnalezieniu „śladów”:

- Miejsc religijnych;
- Życia codziennego: pracy, szkół, instytucji kultury;
- Świąt, ważnych wydarzeń;
- Ważnych, ciekawych osób.

By wesprzeć działania młodych ludzi, co tydzień odbywały się trzygodzinne warsztaty. Ich celem było bieżące i systematyczne analizowanie efektów pracy młodzieży oraz wspólne przygotowywanie się do kolejnych działań. W czasie tych warsztatów uczestnicy przygotowywali się do zbierania informacji o wielokulturowym Sokołowie, m.in. do: przeszukiwania zbiorów biblioteki, archiwum miasta; przeprowadzania wywiadów pogłębionych.

Promowanie wielokulturowego Sokołowa

Po zebraniu informacji dotyczące wielokulturowego Sokołowa, uczestnicy przystąpili do tworzenia mapy wielokulturowego Sokołowa. W październiku, podobnie jak we wrześniu, odbywały się co tydzień spotkania trwające 3 godziny. W czasie warsztatów i poza nimi uczestnicy:

- tworzyli mapę wielokulturowego miasta – na obecny plan miasta naniesiono informacje dotyczące miejsc, wydarzeń, osób stanowiących o wielokulturowości Sokołowa. Każdy naniesiony punkt został krótko opisany, dzięki czemu powstała legenda. Stworzenie takiej mapy pozwoliło na wyobrażenie sobie przedwojennego miasta. Warto pamiętać, że

- przede wszystkim jest to mapa pamięci, nie faktycznie istniejących obiektów;
- napisali kilka artykułów do lokalnej gazety, w których przedstawili ideę mapy oraz w odcinakach najciekawsze zdaniem uczestników punkty. Artykuły te ukazały się w gazetach lokalnych;
  - opracowali plan 45 minutowej wycieczki po wielokulturowym Sokołowie. Uczestnicy wybrali trasę wycieczki, uwzględniając najciekawsze „obiekty pamięci”. Przygotowali teksty opowieści, ćwiczyli oprowadzanie;
  - przygotowali prezentację w formacie PowerPoint, zawierającą mapę wielokulturowego Sokołowa oraz slajdy mówiące o najciekawszych „obiektych pamięci”. Prezentacja ta była przekazana szkołom, by mogła być wykorzystywana w czasie lekcji;
  - umówili się na prezentację mapy wielokulturowego Sokołowa na sesji Rady Miasta – prezentacja na sesji miała na celu przekonanie radnych nowej kadencji o tym, że warto pielęgnować, promować dziedzictwo wielokulturowego Sokołowa, działać na rzecz przywracania pamięci.

REZULTATY

- Powstała mapa miasta, która przybliżyła mieszkańcom miasta ich korzenie i historię oraz pozwoliła spojrzeć w nowy sposób na ich miasto.
- Poprzez poznanie historii i tradycji ludzi, którzy jeszcze nie dawno mieszkali w Sokołowie, pokazano jak wielokulturowa była przed 1939 rokiem Polska i najbliższe okolice.
- Przez poznanie i zrozumienie tradycji i zwyczajów żydowskich rozwijano postawę większej otwartości wobec kultury żydowskiej oraz poddano krytyce istniejące stereotypy, których wiele jest związanych właśnie z obrządkami żydowskimi.
- Nawiązano dialog międzypokoleniowy poprzez pracę młodych ludzi i ich rozmowy z rodzicami i starszymi mieszkańcami miasta.
- Zaangażowano młodych ludzi do samodzielnego opracowania mapy miasta dla lokalnej społeczności, co pomogło wykształcić w nich umiejętność działania na rzecz własnej społeczności. Młodzież nawiązała kontakt ze starszymi mieszkańcami miasta.
- Młodzież nauczyła się korzystać z archiwalnych materiałów.
- Młodzież nauczyła się rozmawiać o historii z jej uczestnikami.

KONTAKT

Fundacja Civis Polonus
fundacja@civispolonus.org.pl
www.civispolonus.org.pl

CZEŚĆ III

EDUKACJA GLOBALNA I EUROPEJSKA

4.1. WPROWADZENIE

Współcześnie aktywność obywatelska w coraz większym stopniu ma miejsce na poziomie ponadnarodowym – europejskim i globalnym.

Na poziomie europejskim działają nie tylko instytucje formułujące prawo i kontrolujące jego wdrażanie, ale powoli tworzy się europejska sfera publiczna. Sfera publiczna to miejsce, gdzie społeczeństwo obywatelskie spotyka się ze strukturami władzy. Stanowi zatem przestrzeń, gdzie nie tylko wypowiedane są opinie przez obywateli, ale także mają oni prawo i odpowiednie narzędzia do wpływania na decydentów, dzięki czemu udaje im się wpływać na kształt polityki.

Obywatelskie prawa globalne to uprawnienia związane z mobilnością jednostek takie jak prawo do migracji, czasowej zmiany miejsca zamieszkania i bycia równym w prawach z mieszkańcami danego państwa czy wspólnoty. Prawo do pielęgnowania swojej kultury gdziekolwiek się jest, czyli prawo do pielęgnowania inności. Prawa z dziedziny gospodarki to możliwość zakupu towarów na całym świecie oraz używania ich w dowolny sposób.

Prawa polityczne na poziomie globalnym dotyczą możliwości formowania ruchów społecznych z obywatelami innych kultur jako formy protestu przeciwko konkretnym rządóm, grupóm państw, korporacjom itp.

Obowiązki w ramach wspólnoty globalnej spoczywające na jednostkach to konieczność bycia świadomym stanu środowiska globalnego, co wymaga poszukiwania informacji z wielu niezależnych źródeł. Obywatelstwo globalne wymaga przyjmowania postawy kosmopolitycznej w stosunku do innych kultur i ludzi. Ważny obowiązek to popieranie definiowania ludzi jako obywateli świata i przekonywanie innych, by czuli się obywatelami globu oraz ogólny nakaz, by działać zgodnie z globalnym dobrem wspólnym zamiast w kategoriach narodowych czy lokalnych.³

Organizacje pozarządowe w Polsce są liderami w dziedzinie prowadzenia edukacji obywatelskiej i globalnej, przygotowującej młodych ludzi do bycia aktywnym obywatelem Europy i Świata.

---

3 Urry J., *Globalization And Citizenship*, Journal Of World-Systems Research, Vol V, 2, Summer 1999.

4.2. PÓŁNOC DLA POŁUDNIA - PODAJ DALEJ!

KONTEKST

Inspiracją do podjęcia działań było doświadczenie z projektu „Północ dla Południa. Edukacja rozwojowa na Lubelszczyźnie”, realizowanego przez zespół osób tworzących KReAdukcję w roku 2008. Dzięki результатам osiągniętym przez realizację tego projektu przekonano się, że tematyka rozwojowa jest interesująca dla młodzieży, która żywo na nią reaguje i chętnie angażuje się w inicjatywy podejmowane na rzecz Globalnego Południa. W szkołach, w których realizowany był projekt, zajęcia „Północ dla Południa” były jedynymi tego typu i o tej tematyce. Z rozmów z nauczycielami i uczniami wynikało, że nie jest to sytuacja odosobniona. Wychodząc naprzeciw potrzebie kształtowania postaw obywatelskich w wymiarze globalnym, konieczności pokazywania zależności pomiędzy Północą a Południem oraz oczekiwaniom uczniów zainteresowanych tematem podjęto decyzję o kontynuacji działań z zakresu edukacji rozwojowej. Chciano przygotować nauczycieli i wychowawców do prowadzenia ciekawych zajęć dotyczących Globalnego Południa. Podczas projektu „Północ dla Południa” zauważono, że krótkie zajęcia, których treść jest skoncentrowana wokół tematyki rozwojowej, a prowadzone są metodami aktywizującymi, charakterystycznymi dla edukacji nieformalnej pobudzają zainteresowanie młodzieży tematem i stają się przyczyną refleksji nad nim.

CELE

Celem ogólnym projektu było podniesienie świadomości i poszerzenie wiedzy polskiego społeczeństwa na temat międzynarodowego rozwoju, a w szczególności: ułatwienie zrozumienia globalnych współzależności pomiędzy społeczeństwami krajów rozwiniętych a społeczeństwami krajów rozwijających się, skłanianie do krytycznej refleksji nad odpowiedzialnością za rozwój międzynarodowy oraz ukierunkowywanie do osobistego zaangażowania i świadomego działania na rzecz walki z ubóstwem na świecie i realizacji Milenijnych Celów Rozwoju.

ADRESACI

Adresatami głównych działań projektu były osoby pracujące z dziećmi i młodzieżą, w szczególności wychowawcy szkolni, nauczyciele WOS, historii, geografii, pedagodzy szkolni, wychowawcy w świetlicach, klubach młodzieżowych, klubach osiedlowych, domach kultury, wolontariusze pracujący z młodzieżą, studenci kierunków nauk pedagogicznych i społecznych, wychowawcy w bursach, internatach, placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Są to osoby, które dzięki codziennej pracy mają możliwość dotarcia do młodych ludzi i wpływania na ich postawę w stosunku do współczesnego świata. To właśnie oni mogą naświetlać najważniejsze problemy, pokazywać dobre praktyki i uwrażliwiać na sytuację innych ludzi.

DZIAŁANIA

Szkolenia dla osób pracujących z młodzieżą

Głównym założeniem i celem działania była organizacja dwuetapowych szkoleń wprowadzających osoby pracujące z młodzieżą w tematykę Globalnego Południa, a także wyposażających je w wiedzę i narzędzia umożliwiające prowadzenie wartościowych i interesujących zajęć o krajach afrykańskich. Uczestnicy zostali zrekrutowani poprzez zaproszenia wysyłane do szkół i organizacji, informacje o naborze umieszczone na stronach www.kreadukacja.org, www.ngo.pl, a także za pośrednictwem informacji przekazywanych przez Kuratorium Oświaty w Lublinie. Pierwszy etap szkolenia miał charakter teoretyczny, podstawę stanowił warsztat „Północ dla Południa”, którego treść i metody przyswajali uczestnicy. Byli oni także zapoznawani z głównymi założeniami edukacji globalnej, zwłaszcza edukacji rozwojowej. Podczas każdego szkolenia wykład wygłaszała także siostra Cecylia z Zakonu Sióstr Białych – partnera projektu. Spotkanie z nią było dla uczestników szkoleń możliwością (często jedyną) spotkania z osobą, która miała bezpośredni kontakt z mieszkańcami Afryki.

Warsztaty dla młodzieży

Po ukończeniu pierwszego etapu uczestnicy mogli wziąć udział w etapie II – samodzielnym przeprowadzeniu warsztatu „Północ dla Południa” w grupach młodzieżowych, z którymi pracują na co dzień. Spośród 72 uczestników taką inicjatywę podjęły 52 osoby. Zajęcia te odbyły się w większości w Tygodniu Edukacji Globalnej, były więc obchodami tej inicjatywy na Lubelszczyźnie. W wielu szkołach i organizacjach oprócz samych warsztatów uczestnicy szkolenia zorganizowali także inne ciekawe działania, np. wystawy, konkursy, specjalne wydania gazetek, spotkania z wolontariuszami i misjonarzami. Przekazano im plakaty i inne materiały promujące TEG.

REZULTATY

1. W pierwszym etapie szkolenia wzięło udział 72 nauczycieli i wychowawców z terenu całego województwa. Aktywny udział w drugim etapie, czyli przeprowadzeniu warsztatu „Północ dla południa” w grupie młodzieżowej i włączeniu się w organizację TEG, wzięło 52 nauczycieli, czyli 72% uczestników szkolenia. W ten sposób informacje dotyczące Globalnego Południa, a w szczególności dotyczące Afryki dotarły do ok. 1200 młodych osób.
2. Dzieci i młodzież, która wzięła udział w obchodach Tygodnia Edukacji Globalnej (udział w warsztacie „Północ dla Południa”), zainteresowana tą tematyką opowiadała o niej w swoim najbliższym środowisku (rodzice, znajomi). Działania te zwróciły uwagę ogółu śro-

- dowiska na problematykę Globalnego Południa i światowej odpowiedzialności społecznej.
3. W bardzo wielu szkołach i organizacjach na Lubelszczyźnie zostały zorganizowane obchody Tygodnia Edukacji Globalnej.
  4. Liczna grupa nauczycieli z Województwa Lubelskiego poznała i zainteresowała się tematyką edukacji globalnej.

KONTAKT

Fundacja Działań Edukacyjnych KreAdukcja
Biuro Fundacji: ul. Głęboka 8 A
20-612 Lublin
tel: 505-407-903 lub 0-500-360-499
e-mail: fundacja@kreadukacja.org
www.kreadukacja.org

4.3. MŁODZI OBYWATELE INTERESUJĄ SIĘ PRZYSZŁOŚCIĄ EUROPY

KONTEKST

Projekt „Młodzi Obywatele interesują się przyszłością Europy” był realizowany w Sokołowie Podlaskim. W czasie realizacji wcześniejszych projektów, m.in. projektu „Obywatel Mazowsza – Letnia Szkoła Samorządu Regionalnego” odkryto, że w Sokołowie jest duża grupa młodzieży chętnej do podejmowania różnych ciekawych aktywności. Planując dalsze działania w tym mieście, wspólnie ze Stowarzyszeniem „U Siebie”, dokonano diagnozy środowiska lokalnego i okazało się, że w Sokołowie brakuje instytucji zajmujących się promowaniem wiedzy o Unii Europejskiej oraz dbających o aktywne członkostwo Polski w Unii. Brakuje również organizacji pozarządowych zachęcających młodych ludzi do wzięcia spraw w swoje ręce, promujących aktywną postawę. W rezultacie zdecydowano się na realizację kolejnego projektu „Młodzi obywatele interesują się przyszłością Europy”.

CELE

Głównym celem projektu było zwiększenie zainteresowania młodych ludzi wkraczających w dorosłość sprawami publicznymi na poziomie europejskim. Szczególnie istotne było uświadomienie osobom, które niebawem naberą prawa wyborcze, że uczestniczenie w debacie o przyszłości Unii Europejskiej ma sens i może mieć znaczenie dla jakości ich życia. W ramach programu skoncentrowano się w pierwszej kolejności na znaczeniu dla Polski i Polaków zapisów dotyczących praw człowieka ujętych w Traktacie Konstytucyjnym UE. Pozwoliło to na zainteresowanie młodych ludzi szukaniem odpowiedzi na pytanie, co to znaczy być obywatelem Unii.

ADRESACI

Adresatami projektu byli uczniowie czterech szkół ponadgimnazjalnych na terenie powiatu sokołowskiego, młodzież w wieku 15-19 lat.

DZIAŁANIA

1. Pięciodniowe szkolenie dla młodych lokalnych liderów

Do udziału w tym szkoleniu zaproszono 20 aktywnych uczniów szkół ponadgimnazjalnych z Sokołowa Podlaskiego. Zaproszenia oraz informacje o programie zostały przesłane do wszystkich gimnazjów z terenu miasta i gminy Sokołów Podlaski. Osoby chętne do uczestniczenia w programie były zobowiązane do napisania dwustronicowego eseju pt: „Obywatel Europy – co to dla mnie znaczy?”. Autorzy najciekawszych prac wzięli udział w programie. W ciągu pięciodniowych warsztatów uczestnicy zdobywali wiedzę dotyczącą bycia obywatelem UE, praw podstawowych Unii oraz przygotowywali się do organizacji kampanii upowszechniającej wiedzę i zainteresowanie Unią Europejską wśród swoich rówieśników.

2. Dni Obywatela Europy

Odbyły się we wszystkich czterech szkołach ponadgimnazjalnych w Sokołowie Podlaskim. Było to kolorowe święto zachęcające do interesowania się przyszłością Unii Europejskiej. W ramach Dni Obywatela Europy w każdej szkole:

- zawisły plakaty zachęcające do interesowania się przyszłością UE i czytania traktatu konstytucyjnego,
- zostały wydrukowane egzemplarze traktatu konstytucyjnego,
- zostały przygotowane przez uczniów plakaty informujące o prawach obywatela UE zapisane w Karcie Praw Podstawowych,
- zwieńczeniem była debata na temat „Młodzi w Europie? Co nastolatek może zrobić w UE?”,
- odbyło się spotkanie z pracownikiem, urzędnikiem Komisji Europejskiej i Parlamentu Europejskiego.

Dni Obywatela UE zostały zorganizowane przez młodzież uczestniczącą w szkoleniu liderkim przy wsparciu pracowników Fundacji Civis Polonus oraz Fundacji U Siebie.

REZULTATY

1. W czterech szkołach ponadgminajalnych na terenie powiatu sokołowskiego zorganizowano jednodniowe kampanie „Być obywatelem Europy”. Wzięli w nich udział wszyscy uczniowie tych szkół, czyli około 2700 osób w wieku 15-19 lat.
2. W ramach projektu przeszkolono 20 sokołowskich młodzieżowych liderów, którzy nauczyli się inicjować debatę publiczną na temat Unii Europejskiej w swoim powiecie. Grupa ta uczestniczyła przez pięć dni w sześciogodzinnym szkoleniu liderским.
3. Dzięki realizacji projekt zwiększyło się zainteresowanie osób, które właśnie rozpoczynają swoją aktywność obywatelską, kwestiami związanymi z Unią Europejską w Sokołowie Podlaskim.
4. Młodzi mieszkańcy Sokołowa dowiedzieli się, jakie prawa posiadają dzięki członkostwu w Unii oraz w jaki sposób z nich korzystać. Dzięki temu są bardziej świadomymi obywatelami Unii.
5. Powstała grupa aktywnych młodych mieszkańców powiatu sokołowskiego, która jest przygotowana do inicjowania w przyszłości przedsięwzięć sprzyjających zwiększaniu wiedzy i zainteresowania sprawami Unii Europejskiej.

KONTAKT

Fundacja Civis Polonus
fundacja@civispolonus.org.pl
www.civispolonus.org.pl

CZĘŚĆ IV

SZKOŁA JAKO DOŚWIADCZENIE EDUKACJI OBYWATELSKIEJ

5.1 WPROWADZENIE

Szkoła jest dla młodych ludzi ważną przestrzenią publiczną. Doświadczenie szkolne formuje wyobrażenie młodych ludzi dotyczące tego, czym jest państwo, jakie jest miejsce w nim obywatela. Obserwując szkołę jako instytucję państwa, młodzi ludzie powinni nauczyć się, że państwo demokratyczne działa w sposób przejrzysty: obywatele mają swoje prawa, które przedstawiciele władzy respektują, decyzje dotyczące życia wspólnoty podejmowane są w porozumieniu z obywatelami, władza jest rozliczana. Szkoła stanowi miejsce, w którym młodzi ludzie uczą się istnienia w grupie: wspólnych działań, przestrzegania reguł, rozwiązywania konfliktów itp.

Szkoła może znacząco wpływać na promowanie zaangażowania obywatelskiego, prowadząc edukację obywatelską na dwóch poziomach. Jeden stanowi przekaz teoretyczny podczas lekcji. W tej dziedzinie polscy uczniowie wypadają dobrze – posiadają wiedzę z zakresu pojęć i procesów demokratycznych.

Drugi poziom to sposób funkcjonowania szkoły. Jak stwierdza wybitny badacz edukacji obywatelskiej David Mathews „w szkołach konieczne jest stworzenie autentycznych i systematycznych okazji do uczestniczenia uczniów w procesie zarządzania szkołą i społecznością, by przekonać ich, że partycypacja może prowadzić do ważnych efektów. Mówić o tym nie wystarczy. Młodzi ludzie muszą doświadczyć tego, by uwierzyć”.⁴

Tymczasem w polskich szkołach uczniowie rzadko mają okazję doświadczać aktywności obywatelskiej, czego przyczyną jest ograniczona działalność samorządu uczniowskiego. Jak wynika z badań prof. Marty Zahorskiej „samorzady uczniowskie działały, jednak nigdzie, nawet w szkołach, gdzie były one najbardziej aktywne, nie pełniły funkcji reprezentacji interesów uczniowskich, nie występowały też jako strona w sporach z nauczycielami. (...) nazwa samorząd w żadnym z wypadków nie odpowiadała rzeczywistości”.⁵

Organizacje pozarządowe próbują przyczynić się do tego, by szkoła była przestrzenią działań obywatelskich młodych ludzi. Stwarzają okazję do debatowania, reprezentowania ich interesów realizowania własnych pomysłów.

4 Mathews D, *Teaching Politics as Public Work. An Alternative Theory of Civic Education*, w: Callahan W.T., Banaszak R.A. (red), *Citizenship for the 21st Century*, Foundation for Teaching Economics, Constitutional Rights Foundation 1990.

5 Zahorska M., *Szkoła. Między państwem, społeczeństwem a rynkiem*, Warszawa 2002.

5.2. JAK MYŚLISZ? – PROJEKT EDUKACJI OBYWATELSKIEJ

KONTEKST

II edycja projektu edukacji obywatelskiej Jak Myślisz?, zorganizowana przez stowarzyszenie Polska Młodych, odbyła się między 29 listopada 2007 a 29 lutego 2009 roku.

Jak Myślisz? to więcej niż pytanie. Tak nazwane zostały warsztaty edukacji obywatelskiej. Tak naprawdę to jednak coś więcej niż zwyczajna edukacja obywatelska, to prawdziwe obywatelskie show.

Inicjatywa Polski Młodych jest przemyślaną odpowiedzią na pewne społeczne problemy. Problemem jest obojętność młodych ludzi na sprawy państwa, a przede wszystkim mała świadomość tych spraw. Ale nie tylko. Problemem jest agresywny język mediów i stereotypy, którymi się posługuje, to, że zamienia informacje na slogany – bo mają dobrze brzmieć. To, że miesza młodym w głowach i zostawia ich z tym bałaganem. Problemem bywa też system nauczania w szkole, który często zastępuje dialog między uczniami a nauczycielem, monologiem nauczyciela. Jak to można rozwiązać? Polska Młodych zaproponowała warsztaty edukacji obywatelskiej.

CELE

Celem nie jest przekazanie abstrakcyjnej wiedzy. Starano się przede wszystkim pobudzić młodzież do myślenia i wywołać dyskusję, która nie zakończy się wraz z zajęciami.

ADRESACI

Projekt skierowany był do krakowskich licealistów.

DZIAŁANIA

Warsztaty obywatelskie

W każdej klasie zostały przeprowadzone po dwie „lekcje”. Ich celem było uświadomienie młodym kilku ważnych rzeczy: żeby liczyć się w grze i wygrywać, trzeba grać, żeby grać,

trzeba znać zasady, poznać innych graczy (a zwłaszcza ich słabe strony) i wybrać drogę, która prowadzi do wygranej. To tylko taki przykład, ale dobrze pokazuje, co było sednem projektu. Chodzi o to, żeby młodzi ludzie stali się członkami społeczeństwa obywatelskiego, tworzonego przez świadomych obywateli, aby aktywnie uczestniczyli w życiu naszego kraju, mieli własne, ugruntowane poglądy, żeby wybierali takie postawy, które najlepiej odpowiadają ich oczekiwaniom, które zgadzają się z ich wizją państwa – a nie tą powielaną przez media.

Uczestnicy warsztatów nie zatrzymywali się tylko na myśleniu i rozmowach o Polakach we własnym państwie, dużo miejsca poświęcono zagadnieniom związanym z Unią Europejską. Pierwsza część naszego „obywatelskiego show” poruszała kwestię tożsamości Polaków w Unii Europejskiej, problem zachowania kultury polskiej i suwerenności w procesie integracji z UE. Zajęcia rozpoczynały się projekcją krótkiego filmu wprowadzającego w zagadnienie tożsamości młodego Polaka w Unii Europejskiej. Następnie, prezentując wyniki ankiet, sondaży opinii publicznej oraz fragmenty prac naukowych, prowadzący wraz z uczniami zastanawiali się nad tym:

1. Czy Polacy czują się obywatelami Unii Europejskiej?
2. W jaki sposób proces integracji może naruszać suwerenność krajów członkowskich?
3. W imię jakich wartości możemy zgadzać się na ograniczanie suwerenności?
4. Jak integracja z Unią wpływa na polską kulturę?
5. Czy wyjazdy za granicę są zagrożeniem dla polskiej tożsamości i kultury?
6. Czy można być jednocześnie Polakiem i Europejczykiem?

To tylko niektóre z pytań stawianych w czasie dyskusji. Podczas drugiej części warsztatów uczniowie wypełniali ankietę, która pozwoliła im odpowiedzieć na pytanie o naturę ich poglądów politycznych dotyczących gospodarki oraz kwestii społecznych. Uświadomili sobie, do której postawy im bliżej: liberalnej czy konserwatywnej. Przytoczenie przez prowadzących podstawowych informacji na temat doktryn politycznych stanowiło podstawę dyskusji, w trakcie swobodnej wymiany zdań z kolegami uczniowie starali się określić swoją postawę wobec poruszanych zagadnień, takich jak prywatyzacja służby zdrowia czy zakres świadczeń socjalnych, który powinien funkcjonować w państwie.

Każdą lekcję kończyła się ankieta ewaluacyjna, która posłużyła ocenie zajęć przez ich uczestników. Wyniki ankiety zostaną podsumowane i przedstawione członkom stowarzyszenia, wszystko po to, aby następna edycja projektu była jeszcze lepsza.

Zadbano również o formę zajęć. Wiedząc, że sposób nauczania w liceach jest często anachroniczny i niedostosowany do potrzeb młodych ludzi, dla których równie istotne co wiedza, jest jej „opakowanie”, organizatorzy warsztatów zaproponowali im wiedzę przydatną w praktyce podaną w atrakcyjny i niecodzienny sposób. Warsztaty odbywające się w ramach projektu niewiele miały wspólnego z tradycyjnymi lekcjami, treść została przekazana w atrakcyjny sposób za pomocą filmu i prezentacji multimedialnych, a prowadzącymi byli studenci, którzy łatwo odnajdują z uczniami wspólny język. Najlepszym potwierdzeniem tego, że projekt edukacji obywatelskiej jest potrzebny, oraz że poruszane przez nas tematy są ciekawe dla młodych ludzi, jest sukces jego poprzedniej edycji.

REZULTATY

1. Warsztaty zostały zrealizowane w 9 szkołach, w tym w 11 klasach, zyskując poparcie uczniów i nauczycieli.
2. Powstał blog, dzięki któremu organizatorzy warsztatów utrzymywali ciągły kontakt

z uczniami, komentowano przeprowadzone zajęcia, zadawano nowe pytania i zawzięcie dyskutowano.

3. Pobudzono młodzież do myślenia i wywołano dyskusję wokół kwestii bycia dobrym obywatelem.

KONTAKT

Stowarzyszenie Polska Młodych

www.polskamlodych.pl

5.3. SZKOŁA – PRZEJRZYSTA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA

KONTEKST

Szkoła jest instytucją państwa, której celem istnienia jest nie tylko przekazywanie wiedzy, ale przede wszystkim wychowywanie. W szkole młodzi ludzie są wychowywani m.in. do roli obywateli.

W tym projekcie na szkołę chciano spojrzeć jak na sferę publiczną, w której uczniowie występują w relacji obywatel – państwo (reprezentowane przez funkcjonariuszy państwa, czyli dyrekcję szkoły, nauczycieli oraz pedagogów). Doświadczenie szkolne formuje wyobrażenie młodych ludzi dotyczące tego, czym jest państwo, jakie jest miejsce w nim obywatela. Obserwując szkołę jako instytucję państwa, młodzi ludzie powinni nauczyć się, że państwo demokratyczne działa w sposób przejrzysty: obywatele mają swoje prawa, które przedstawiciele władzy respektują, decyzje dotyczące życia wspólnoty podejmowane są w porozumieniu z obywatelami, władza jest rozliczana. Odpowiednie programy działania samorządu uczniowskiego mogą w znaczny sposób przyczynić się do tego, że doświadczenie bycia w szkole będzie dla uczniów doświadczeniem stykania się z dobrze działającą demokratyczną instytucją.

CELE

Celem projektu było przyzwyczajanie młodych ludzi do sytuacji, w której funkcjonariusze państwa, jakim są nauczyciele, dyrektorzy i pedagodzy, respektują ich prawa, uwzględniają ich opinie w czasie podejmowania decyzji, rozliczają się ze swojej działalności oraz są jawni w swoich działaniach.

ADRESACI

Projekt „Szkoła – przejrzysta przestrzeń publiczna” był skierowany do dwóch grup docelowych (bezpośredni odbiorcy projektu):

1. Czterech społeczności szkół ponadgimnazjalnych. Model działania samorządu uczniowskiego został wdrożony w następujących szkołach: Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Drezdenku, ul. Konopnickiej 2, Drezdenko; XXXIII Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Warszawie, ul. Józefa Bema 76, Warszawa; Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Bohaterów Westerplatte w Garwolinie, ul. Kościuszki 53, Garwolin; IX Liceum Ogólnokształcące przy Zespole Sportowych Szkół Ogólnokształcących im. Janusza Kusocińskiego, Gdańsk.
2. Pracowników ośrodków doskonalenia nauczycieli, do których wysłane zostały publikacje zawierające opis wypracowanego modelu działania samorządu uczniowskiego.

Pośrednią grupą odbiorców byli uczniowie i nauczyciele szkół biorących bezpośrednio udział w projekcie (ok. 1000 osób) oraz szkoły, które za pośrednictwem ośrodków doskonalenia nauczycieli dostały opisany model „Szkoła – przejrzysta przestrzeń publiczna”.

DZIAŁANIA

1. Przygotowanie samorządów uczniowskich do wdrażania modelu: „Szkoła – przejrzysta przestrzeń publiczna”.

Celem tego działania było przygotowanie przedstawicieli szkół do późniejszego praktycznego wdrożenia modelu sprawnie działającego samorządu uczniowskiego. Zorganizowano warsztaty dla przedstawicieli samorządów uczniowskich i ich opiekunów (nauczycieli) z poszczególnych szkół. W warsztatach wzięli udział bezpośredni adresaci projektu, czyli cztery szkoły ponadgimnazjalne. Z każdej szkoły do udziału w projekcie zaprosiliśmy ośmioosobowy zespół składający się z 7 uczniów i opiekuna samorządu uczniowskiego.

Tematy podejmowane w trakcie warsztatów to m.in.:

- a) istota etycznych standardów postępowania oraz narzędzi organizacyjnych mających na celu zwiększenie przejrzystości działań administracji publicznej;
- b) diagnoza kondycji samorządu uczniowskiego, obejmująca:
  - analizę dostępnych badań, ekspertyz dotyczących sytuacji samorządu uczniowskiego w polskich szkołach,
  - analizę uregulowań prawnych dotyczących samorządu uczniowskiego, jego prawa, miejsce w systemie edukacji itp.,
  - określenie barier i szans samorządu uczniowskiego w polskich szkołach;
- c) jakie uprawnienia ma samorząd? – punktowe wymienienie zakresu kompetencji samorzą-

du, zgodnie prawem oświatowym, wraz ze wskazaniem sposobu korzystania z tych uprawnień oraz sposobu działania wtedy, gdy nie są respektowane;

d) w jaki sposób samorząd może sprawić, żeby szkoła stała się przejrzystą przestrzenią publiczną? – przedstawienie najważniejszych typów działań samorządu uczniowskiego uwzględniające:

- reprezentowanie/artykułowanie ich interesów uczniów – w jaki sposób identyfikować szkolne problemy, w jaki sposób zbierać informacje o potrzebach uczniów,
- realizacja projektów – w jaki sposób urzeczywistniać pomysły uczniów w szkole, tak by wysiłki uczniów spotykały się z aprobatą kolegów, były potrzebne, ożywiały szkolne życie i odnosiły sukces,
- rozwiązywanie/załatwianie spraw uczniów – samorząd uczniowski prócz realizacji całościowych projektów powinien skutecznie załatwiać bieżące sprawy uczniów, interweniować w codziennych sytuacjach,
- fora dyskusyjne – ważnym sposobem działania samorządu wydaje nam się dyskusowanie, czyli włączanie społeczności szkoły do debaty na temat szkoły – tworzenie przestrzeni/forów wymiany opinii, informacji, pomysłów;

e) sojusznicy samorządu uczniowskiego – kto może być sojusznikiem uczniów tworzeniu skutecznego samorządu, kto w czym może pomóc, stworzenie mapy sojuszników (systemowych aktorów);

f) korzyści dla uczniów, nauczycieli i dyrektorów ze skutecznie działającego samorządu.

2. Wdrożenie modelu „Szkoła – przejrzysta przestrzeń publiczna”

Praktyczne wcielenie w życie w 4 szkołach zaproponowanego na warsztatach modelu oraz opracowanego wspólnie planu działań SU. Ten etap projektu wymagał od uczestników dużego zaangażowania oraz determinacji we wdrożeniu planów i celów opracowanych na warsztatach przygotowujących, dlatego też systematycznie kontaktowano się telefonicznie i mailowo z zespołami ze szkół.

3. Ewaluacja i opis modelu

1. Wyjazdy ewaluacyjne – Wyjazdy ewaluacyjne były przeprowadzone przez 2 badaczy. Miały charakter opisu przypadków, w ramach których przeprowadzono zogniskowany wywiad grupowy z przedstawicielami samorządu uczniowskiego, 5 indywidualnych wywiadów pogłębionych z nauczycielami oraz 40 ankiet z uczniami.

2. Opis modelu uwzględniający wyniki ewaluacji – W ramach tego poddziałania model „Szkoła – przejrzysta przestrzeń publiczna” został opisany z uwzględnieniem wyników i wniosków z wyjazdów ewaluacyjnych.

3. Recenzja opisu modelu w postaci seminarium eksperckiego

Następnie opisany model dostarczono ekspertom w celu recenzji modelu i jego opisu. Ważne było, aby model „Szkoła – przejrzysta przestrzeń publiczna” poddany był szerokiej i otwartej ocenie, dlatego też zorganizowano seminarium eksperckie. Seminarium było okazją do otwartej dyskusji, wymiany informacji i pomysłów osób zaangażowanych w działania skierowane do i na rzecz szkół, edukację obywatelską, przejrzystość działania instytucji administracji publicznej oraz inicjatywy antykorupcyjne.

4. Upowszechnienie modelu „Szkoła – przejrzysta przestrzeń publiczna”

Na tym etapie projektu przygotowano, (po uwzględnieniu uwag i wniosków wynikających z poprzedniego działania) i dystrybuowano publikację – opis modelu „Szkoła – przejrzysta przestrzeń publiczna”, czyli sprawdzone i możliwe do stosowania w polskich szkołach przykłady działań samorządu uczniowskiego przyczyniające się do zwiększenia przejrzystości życia w społeczności szkolnej.

REZULTATY

Najważniejszym rezultatem projektu było zaproponowanie modelu działania samorządu uczniowskiego, który promuje etyczne standardy działania szkoły. Dzięki realizacji projektu powstał i został upowszechniony model pracy szkoły, który sprawił, że uczniowie mieli okazję obcować z przejrzystą instytucją państwa i dzięki temu poznawać właściwe mechanizmy funkcjonowania instytucji publicznych. Młodzież zyskała takie umiejętności jak rozumienie swoich praw oraz ich egzekwowanie, konsultowanie decyzji podejmowanych przez władze szkoły, rozliczanie działań podejmowanych przez pracowników szkoły adresowanych do młodzieży.

Doradcy pracujący w ośrodkach doskonalenia nauczycieli otrzymali narzędzie, dzięki któremu mogą upowszechniać takie zasady pracy samorządu uczniowskiego, które wspierają poszanowanie etycznych standardów działania szkół.

KONTAKT

Fundacja Civis Polonus
fundacja@civispolonus.org.pl
www.civispolonus.org.pl

Publikacja finansowana przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
w ramach Rządowego Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw
Obywatelskich 2009.

Wydawca:

Fundacja Civis Polonus
tel. 22 827 52 49, 22 498 88 58
e-mail: fundacja@civispolonus.org.pl
www.civispolonus.org.pl

Projekt graficzny i skład: Robert Czajka

Druk:
Studio Design Express, Robert Mączyński
ul. Krępowieckiego 11/216, 01-456 Warszawa

Przedruk materiałów Fundacji Civis Polonus w całości lub części możliwy
jest wyłącznie za zgodą Fundacji. Za treść publikacji odpowiada Fundacja
Civis Polonus, poglądy w niej wyrażone nie odzwierciedlają oficjalnego
stanowiska grantodawcy.

Publikacja bezpłatna

Copyright by Fundacja Civis Polonus, Warszawa 2009

Zachęcamy do zapoznania się z publikacjami Fundacji Civis Polonus, które bezpłatnie można pobrać ze strony www.civispolonus.org.pl.

Publikacje:

- Młodzieżowa Rada Gminy. Aktywność obywatelska młodzieży w społeczności lokalnej
- Dobre praktyki Młodzieżowych Rad Gmin, Miast i Dzielnic
- Szkoła Obywateli. 10 projektów zachęcających uczniów do aktywności społecznej.
- Bemowo w obiektywie
- Raport „Co po terapii?”
- Prawa dziecka z ADHD w szkole
- Młodzieżowa Rada Dzielnicy. Młodzież współdecyduje o swoim mieście
- Opis modelu działania samorządu szkolnego „Szkoła – przejrzysta przestrzeń publiczna”
- 5 scenariuszy lekcji o Mazowszu
- Młodzieżowy przewodnik po Białołęce
- Młodzieżowa Rada Dzielnicy – sposób na zaangażowanie obywatelskie młodzieży

FUNDACJA

CIVIS
POLONUS

ul. Kredytowa 4/18

00-062 Warszawa

T 0 22 827 52 49, 022 498 88 58

F 0 22 353 91 95

e-mail: fundacja@civispolonus.org.pl

www.civispolonus.org.pl